Przedpłata wraz z przesełką pocztową wynosi 5 zł. a. w. rocznie.

ZWIĄZEK.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy placu Maryackim l. 9.

Pismo tygodniowe.

Organ Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych dla Galicji i W. Ks. Krakowskiego

wychodzi co **Poniedziałek** w objętości pół arkusza.

Wydawca: Dr. Alfred Zgórski.

Nr. 20. **Poniedziałek**, dnia 15. maja 1876. **III. rocznik.**

Drożyzna pomieszkań i Stowarzyszenia budowlane.

I.

Skuteczność walki, jaką stowarzyszenia zaliczkowe toczą z lichwą, jest zachętą do podjęcia w ten sam sposób walki z drożyzną, która tak samo jak lichwa uboży i rujnuje nas.

Wykazaliśmy już w jednym z poprzednich artykułów, że do zwalczenia drożyzny żywności najwłaściwszym i najskuteczniejszym środkiem są stowarzyszenia spożywcze. Jakoż tutejsze Towarzystwo spożywcze, lubo dopiéro od pół roku istnieje i nie przyszło jeszcze do własnych zakładów przetwarzających surowe płody na artykuły żywności i do własnego hurtownego handlu towarów, potrafiło przecież dla swoich nielicznych członków znacznie obniżyć ceny żywności i zaoszczędzić już każdemu z nich w wydatkach na utrzymanie domu w pierwszem półroczu po kilkadziesiąt złotych.

Takim samym skutecznym środkiem przeciw drożyznie pomieszkań okazać się muszą stowarzyszenia budowlane.

Pomieszkania w naszych miastach a mianowicie w naszéj stolicy są drogie, bo w stosunku do pomnażającéj się ludności miejskiéj za mało domów się buduje, bo ci co budują domy, nie budują ich za własne, ale za wypożyczone na wysoki procent pieniądze, bo jak wszystko u nas, np. kredyt, kramarstwo, tak i interes budowniczy znajduje się w zupełnéj dezorganizacyi. Usiłowanie podniesienia tego interesu przez akcyjne towarzystwo budownicze nie mogło bardziéj zniechęcająco wypaść, jak zamknięciem rachunków swego siedmioletniego istnienia, wykazującem stratę połowy kapitału zakładowego.

W obec tak nieszczęśliwéj gospodarki chylącego się do upadku akcyjnego towarzystwa budowniczego niepodobna myśléć o utworzeniu nowego tego samego rodzaju przedsiębiorstwa budowlanego. Powtórna próba, podjęta w tych samych warunkach, musiałaby się równie niefortunnie zakończyć.

Nie od dachu ale od podwalin potrzeba rozpocząć organizacyą przedsiębiorstwa budowlanego. Proponowane przez nas spółki budowlane, których zadaniem będzie zwalczyć drożyznę pomieszkań, nie mogą zozpoczynać swoich czynności od hojnego wynagradzania założycieli, coby od razu uszczupliło kapitał zakładowy i zatamowało rozwój spółek w samym zarodzie; nie mogą na czele zarządu swego stawiać Rady zawiadowczéj, złożonéj z członków niemających o budownictwie najmniejszego wyobrażenia; nie mogą powierzać kierownictwa budowli architekcie wziętemu wprost z ławy szkolnéj, który by mógł zapomnieć o postawieniu schodów w kamienicy piątrowéj, a przywiązywał więcéj wagi do zewnętrznéj ornamentyki mieszkalnych domów, aniżeli do ich wygodnego i intratnego wewnętrznego urządzenia, któryby nigdy nie potrafił dokładnie obliczyć kosztów zamierzonych budowli i budował domy bez względu, kto w nich będzie mieszkał i jaki dochód takowe przynieść mogą; proponowane przez nas współki budowlane nie mogą z góry lekceważyć i ignorować majstrów konstrukcyjnych, aby potém w drodze licytacyi oddać wykonanie budowli oszukańczym partaczom, którzyby sobie lichą i niedbałą robotę kazali sowicie opłacić; z jednéj strony nie mogą urządzać kosztownéj centralnéj admistracyi, złożnéj z dobrze płatnych radzców zawiadowczych za to, że źle radzą o rzeczach, o których nie mają pojęcia i z próżnujących teoretycznych techników, którzy tylko rysują, ale w praktycznem wykonaniu robót stanowiska podmajstrzych zająć nie potrafią, a z drugiéj strony powierzać nadzór robót na placu budowy licho płatnym pisarzom nie posiadającym do należytego dopełnienia swych czynności po-

trzebnych kwalifikacyi, którzy nadto bądź przeniewierstwem, bądź niedbałością w nadzorze robót i materyałów wyrządzaliby spółce nieobliczone straty. W końcu zaproponowane przez nas spółki budowlane, których zadaniem będzie zwalczyć drożyznę pomieszkań, nie mogą prowadzić swego przedsiębiorstwa za pożyczane na wysoki procent pieniądze i zdawać się na łaskę i niełaskę wyzyskujących je bankowych instytucyi albo co gorsza prostych lichwiarzy, ale wytworzą własne fundusze dostateczne do prowadzenia interesu.

Słowem proponowane przez nas Spółki budowlane, wprowadzając ład, praktyczność, rachunek a nadewszystko solidarność do przedsiębiorstwa, zapobiegną ścieraniu się żywiołów, które dotychczas wrogo przeciw sobie występowały i nawzajem się podkopywały i niszczyły, wykluczą próżniactwo, niedbalstwo, szkodnictwo, partactwo, oszukaństwo, przeniewierstwo, przekupstwo i złodziejstwo, uproszczą administracyą i kontrolę, zniosą zawiadowcze synekury, tak że nie obniżając cennika robót zaprowadzą oszczędności, które koszta budowli domów a zatém i czynsze pomieszkania znacznie zmniejszą.

O organizacyi tych spółek budowlanych pomówimy w następnych numerach.

Dalsze konferencye z Drem G. Marchetem.

Dr. Marchet udał się ze Lwowa do Krakowa, gdzie zebrał się dnia 5. b. m., jak „Czas“ donosi, Komitet Towarzystwa rolniczego w komplecie żądanym, jak również zaproszeni mężowie zajmujący stanowisko wybitne w sferach parlamentarnych i finansowych, przemawiający tak w Radzie Państwa, jak i Sejmie w kwestyach podniesienia dobrobytu klas ludowych, oraz dyrektorowie istniejących już w kraju instytucyi kredytowych.

Konferencya odbyła się pod prezydencyą hr. Henryka Wodzickiego, prezesa Towarzystwa rolniczego.

Prof. Dr. Marchet imieniem p. Ministra rolnictwa oświadczył, iż Rząd pragnie wziąć inicyatywę w podniesieniu kredytu rolniczego nie przez subwencyą pieniężną, lecz przez pobudzenie do życia czynników poszczególnych, ażeby uczynić możebném skuteczne rozwinięcie własnéj pomocy (Selbsthilfe). Że Rząd zamierza rozpocząć działanie to prowincyami i rozszérzyć je na całą monarchią, ze szczególnym względem na stowarzyszenia kredytowe, a mianowicie dla mniejszéj własności ziemskiéj, i stawia następne pytania główne:

1. Czy tak jest, że dla klasy téj nie ma jeszcze kredytu dostatecznie rozwiniętego? Jak zorganizować stowarzyszenia cel ten osiągnąć mające?

2. Gdzie znaleźć fundusze?

3. Jak mianowicie organizować nowe instytucye kredytowe z uwzględnieniem już istniejących?

Po dokładném objaśnieniu udzieloném Drowi Marchetowi przez prezesa Towarzystwa rolniczego, przez dyrektora Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń H. Kieszkowskiego, dyrektora Banku Galicyjskiego dla handlu i przemysłu, oraz Zakładu kredytowego ziemskiego w Krakowie, Dra Dyonizego Skarzyńskiego, oraz Dra Machalskiego, przewodniczącego w Zakładach zaliczkowych: Krakowskim i Lisieckim, co do istniejących już w kraju stowarzyszeń kredytowych, działalność swoją co dzień szerzéj rozwijających, głównie z inicyatywy Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń powstałych, — przystąpiono do rozbioru postawionych przez p. delegowanego ministerstwa pytań.

ad 1. Toczyła się głównie kwestya, czy ze względu na stosunki miejscowe i na nabyte przez istniejące już instytucye kredytowe doświadczenie, przy tworzeniu nowych stowarzyszeń przyjąć należy za zasadę solidarność, czyli porękę członków: ograniczoną czy nieograniczoną.

Po długiéj wyczerpującéj dyskusyi zgodzono się na to, iż stosunki miejscowe wskazują, że najwłaściwiéj będzie zostawić mającym się zawiązać stowarzyszeniom wybór między poręką nieograniczoną a ograniczoną, według własnego uznania i okoliczności, bez nacisku w którymbądź kierunku.

Uznano daléj, że tak dla rozszérzenia kredytu już istniejących jak i zawiązać się mających stowarzyszeń, potrzebném jest utworzenie instytucyi centralnéj, któraby z jednéj strony pośredniczyła między potrzebnym, zwłaszcza w początkach, kapitałem a drobnémi instytucyami; któraby z drugiéj strony prowadziła kontrolę czynności mniejszych instytucyi w ogóle, a w szczególności czuwała nad bezpieczeństwem kapitałów przez ścisłe zachowanie zasady udzielania pożyczek tylko z możebną pewnością zwrotu.

Co do wielkości promienia, w jakim ma się rozciągać działalność zawiązać się mających instytucyi kredytowych, zdania były z początku dość podzielone. Po żywéj a wyczerpującéj dyskusyi uznano za zgodą delegowanego: iż „dokąd nie będzie przeprowadzona tak ogólnie pożądana organizacya gminy zbiorowéj, należy zakładać drobne instytucye w granicach okręgów sądowych i w siedzibach tychże.“

ad 2. Co do kapitału w ogóle — wyjaśniał dyrektor Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń p. Kieszkowski

Rachunki spółek zaliczkowy[…]a miesiąc marzec 1876.

Stan bierny

Spółka zaliczkowa w	Udziały z końcem miesiąca zł.	ct	Fundusz rezerwowy z końcem miesiąca zł.	ct	Wkładki oszczędności: Stan na początku miesiąca zł.	ct	Włożono w ciągu miesiąca zł.	ct	Wyjęto w ciągu miesiąca zł.	ct	Stan z końcem miesiąca zł.	ct	Pożyczki zaciągnięte: Stan na początku miesiąca zł.	ct	Zaciągnięte w ciągu miesiąca zł.	ct	Spłacone w ciągu miesiąca zł.	ct	St[…] z ko[…] mie[…] zł[…]
Białéj	7.175	85	526	—	4.267	—	7.774	54	526	20	11.515	34	13.800	—	1·000	—	1.000	—	13.8[…]
Bóbrce	2.062	39	415	83	970	94	51	—	100	87	921	07	11.500	—	—	—	—	—	11.5[…]
Brzesku	15.317	38	705	81	14.534	26	7.544	95	1.726	03	17.253	18	1.666	—	—	—	334	—	1.3[…]
Busku	5.012	—	935	97	5.050	—	4.000	—	4.050	—	5.000	—	4.000	—	—	—	—	—	4.0[…]
Lwowie (Tow. zal.)	70.326	16	5.653	08	107815	03	34.098	04	36.693	87	105219	20	50.350	—	20.900	—	10.800	—	60.4[…]
Rohatynie	1.802	87	488	—	8.031	60	—	—	14	04	8.017	56	13.800	—	—	—	300	—	13.5[…]
Samborze	17.641	06	1.515	—	51.783	52	6.326	92	3.150	65	54.959	79	38.281	71	7 800	—	6.528	08	39.5[…]
Stanisławowie	56.109	92	2.319	—	115079	45	?	—	?	—	108637	24	5.000	—	10.000	—	—	—	15.0[…]
Tarnowie	13.662	22	2.836	57	—	—	?	—	?	—	36.972	98	—	—	?	—	?	—	9.9[…]
Tłumaczu („Oszczędność“)	4.285	—	581	—	6.167	31	1.269	18	935	—	6.501	49	2.000	—	—	—	—	—	2.0[…]
Tyśmienicy	12.005	35	1.373	67	9.081	64	1.271	25	337	—	10.015	29	33.300	—	1.000	—	300	—	34.0[…]

Stan czynny

Spółka zaliczkowa w	[…]etki z końcem miesiąca zł.	ct	Reszta *) pozycyi stanu biernego z końcem miesiąca zł.	ct	Pożyczki udzielone: Stan na początku miesiąca zł.	ct	Spłacono w ciągu miesiąca zł.	ct	Udzielono w ciągu miesiąca zł.	ct	Stan z końcem miesiąca zł.	ct	Koszta założ. ruchomości i adm. z końcem miesiąca zł.	ct	Reszta *) pozycyi stanu czynnego z końcem miesiąca zł.	ct	Gotówka z końcem miesiąca zł.	ct
Białéj	3.097	34	42	51	30 344	26	3.817	17	5.917	—	31.444	43	2.135	15	314	74	2.262	12
Bóbrce	—	—	—	—	14.321	60	847	60	716	—	14.290	—	229	61	237	07	193	21
Brzesku	2.840	45	2.232	85	32.821	55	4.265	51	8.338	—	36.894	05	85	08	1.112	78	1.689	78
Busku	1.430	87	—	—	15.144	—	157	—	—	—	14.987	—	753	18	—	—	650	66
Lwowie (Tow. zal.)	.855	28	128	99	238.786	38	43.433	78	50.254	40	245.607	—	4.063	87	1.069	08	1.892	76
Rohatynie	1.699	96	—	—	29.527	37	6 911	30	—	—	22.616	07	381	39	—	—	1.930	48
Samborze	2.865	24	157	05	101.830	71	19.073	45	25.490	45	108.247	71	218	53	7.398	13†	828	40
Stanisławowie	9.046	97	—	—	182.570	91	?	—	?	—	183.681	84	—	—	—	—	6.581	84
Tarnowie	118	19	—	—	—	—	?	—	?	—	59.880	43	—	—	—	—	1.318	64
Tłumaczu („Oszczędność“)	76	99	—	—	14.270	—	2.034	62	1.940	—	16.210	—	485	10	961	11	251	13
Tyśmienicy	689	17	—	—	52.951	70	2.881	30	7.985	—	58.055	40	—	—	—	—	1.232	59

*) W téj rubryce należy umieszczać wszystko, co od ogólnéj sumy bilansu surowego pozostanie po odtrąceniu kwot z rubryk poprzed[…]

† […] têm mieści się dział przemysłowy z kwotą 6008.86

w jaki sposób zawiązujące się pod opieką tegoż Towarzystwa instytucye kredytowe stopniowo przychodziły do funduszów; jak w początkach potrzeba było posiłkować się kredytem wekslowym, osobistym wielkich właścicieli, którzy wielką w tym względzie okazali gotowość i niepospolite położyli zasługi. Że jak Towarzystwo wzajemnych ubezpieczeń utworzonym za inicyatywą tegoż instytucyom przychodzić musiało w pomoc kapitałem i kredytem swoim, tak każda instytucya nowopowstająca potrzebuje koniecznie mieć zapewnioną łatwość otrzymania pożyczki na niezbyt wysoką stopę procentową. Towarzystwo wzajem. ubezpieczeń chętnieby zapewne ofiarowało swoją pomoc, środki i organizayą, jakie posiada i mogłoby i nadal być silną dźwignią podniesienia kredytu włościańskiego. Po długiéj dyskusyi, nie wychodzącej po zakres intencyi ministerstwa, uznano jednak, że bank narodowy używający wielkiéj niezawisłości i rozległych przywilejów, za mało przecież objawia chęci przyjścia w pomoc instytucyom dążącym do dźwignienia z biedy klas najniższych. Że bank ten ułatwiając instytucyom w mowie będącym pożyczki, nienarażałby się na żadne zgoła niebezpieczeństwo, skoro w początkach tworzenia się tych zakładów, instytucya prywatna, jaką jest Towarzystwo wzajem. ubezpieczeń i właściciele ziemscy nie lękali się zastąpić ich własnymi kapitałami i kredytem.

Że pośredniczyć między bankiem narodowym a instytucyami kredytowémi drobnémi, mogłaby instytucya centralna.

ad 3.) Co do organizacyi nowych instytucyj kredytowych z uwzględnieniem istniejących — dyskutowano naprzód wszechstronnie środki, jakich użyć należy do zyskania dla nich szérokiego udziału publiczności, opartego na zaufaniu, i t. p.

Gdy Dr. Marchet zwrócił uwagę obradujących na tę ogromnéj wagi okoliczność:

Że kredyt wekslowy nieodpowiada potrzebom małego właściciela, który częstokroć ani w ciągu roku wyprodukować dochodu dostatecznego do zwrotu pożyczki nie jest w stanie; tłómaczono delegowanemu zasady, według których istniejące tu zakłady kredytowe ściągają udzielone członkom pożyczki, jedne w krótkich terminach, drugie na zastaw ich własności z amortyzacyą 12—15 letnią.

Gdy jednak w końcu jednozgodnie uznano, że wszystkie istniejące dotąd, lub otworzyć się mające instytucye krępowane będą zawsze brakiem gwarancyi, jaką dać może jedynie hipoteka gruntowa, mówiono obszernie o naglącej potrzebie uregulowania własności gruntownéj mniejszéj przez zaprowadzenie ksiąg gruntownych włościańskich.

Tu wszyscy obeznani z tą ujemną stroną stanu rzeczy w kraju przedstawiali delegowanemu, jak wielką usługę oddałby p. Minister rolnictwa popierając w sferach właściwych tę niezbitą prawdę, że jak najspieszniejsze przeprowadzenie ksiąg gruntownych i ustalenie własności jest najważniejszym warunkiem dźwignienia ludu wiejskiego z wielostronnego upadku.

Tu Dr. Machalski wystawił niezbędną potrzebę wpływania na podniesienie moralności u włościan, a jako najskuteczniejszy środek zalecał zaprowadzenie po wsiach szkółek przemysłu domowego, opierając się na doświadczeniu w majątku swoim w Sciejowcach nabytym, gdzie szkoła koszykarstwa nadspodziewanem cieszy się powodzeniem.

Dr. Rydzowski skreślił przerażający obraz spustoszeń, jakie zrządza po wsiach naszych lichwa w żadne nieujęta karby.

Wiceprezes Tow. roln. p. Franciszek Paszkowski napomknął o wzrastającéj trudności, z jaką Towarzystwo otrzymuje subwencye ministeryalne i wyraził żal, że delegowany dla braku czasu nie zwiedził szkoły rolniczéj w Czernichowie; prosił o poparcie u Ministra w kierunku objawionego kilkakrotnie życzenia otrzymania znaczniejszego kredytu na melioracye gruntowe.

Dr. Marchet objawił uznanie swoje dla różnostronnych usiłowań obywateli tutejszych, zwłaszcza co do kwestyi kredytu dla klas średnich, uznał, że to, czego się tu dowiedział, przewyższyło oczekiwanie jego i zapowiedział uroczyście wszystkich wzmiankowanych tu zamiarów—poparcie.

Z przebiegu téj konferencyi przekonaliśmy się, iż p. Marchet w Krakowie nieco odmienniéj występował, jak we Lwowie, zadziwia nas jednak, że ani p. Kiciński ani w ogóle nikt z członków Dyrekcyi Krakowskiego Towarzystwa zaliczkowego nie brał w téj konferencyi udziału.

Walne Zgromadzenie Związku stowarzyszeń.

W niedzielę dnia 14 b. m. odbyło się posiedzenie Wydziału Związku, na którem uchwalono iż **Walne Zgromadzenie Związku odbędzie się dnia 10go i 11go czerwca b. r.**

Odpowiedzialny redaktor **Dr. Tadeusz Skałkowski.** I. Związkowa Drukarnia we Lwowie Hotel Żorża